

Göteborgs Stad

Valnämnden

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2021-04-06
Diarienummer 003/21

Valkansliet

Bill Werngren
Telefon 368 03 52
E-post: bill.werngren@cityhall.goteborg.se

Remiss från Justitiedepartementet-Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)

Förslag till beslut

I valnämnden

att översända valkansliets synpunkter och överväganden anført som eget yttrande.

Ärendet

Kommunstyrelsen har översänt 2020 års valutrednings delbetänkande till valnämnden för direkt besvarande till Justitiedepartementet.

Sammanfattning

I delbetänkandet behandlas den del av uppdraget som går ut på att stärka skyddet för fria och hemliga val för att dessa förslag ska kunna tillämpas vid de allmänna valen 2022. I delbetänkandet lägger utredningen fram förslag som rör:

- röstmottagning och offentlighet
- otillbörlig påverkan vid röstningen
- gruppröstning, och
- reformen med avskärmningar av valsedelstall

Valkansliet tillstyrker delar av utredningens förslag och har invändningar mot några av förslagen. Valkansliet har invändningar mot förslaget att valnämnderna ska samråda med valmyndigheten eller länsstyrelsen om man kompletterar eller ersätter valmyndighetens utbildningsmaterial.

Valkansliet har också invändningar mot förslaget om att en väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande behöver hjälp av en röstmottagare ska få anlita ytterligare ett biträde. Valkansliet välkomnar ett förtydligande i lagen att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen och själv göra i ordning sina röster. Enda sättet att fullständigt komma åt problematiken gruppröstning och otillbörlig påverkan är dock, enligt valkansliet, att utgångspunkten skall vara att endast en förordnad röstmottagare får hjälpa väljaren att göra i ordning sin röst.

Utredningen föreslår att röstmottagarna tillfälligt ska kunna avvisa en väljare som stör ordningen i vallokalen. Om väljaren inte låter sig avvisas ska polis eller ordningsvakt tillkallas. Enligt valkansliet behöver det klargöras med vilket lagstöd ordningsvakt får

ingripa. Valkansliet anser också att de möjliga konsekvenserna av att en väljare avvisas från vallokalen strax före det att vallokalen stänger för röstning behöver utredas vidare.

Valkansliet välkomnar särskilt förslaget om en översyn av valsedelssystemet. Göteborgs Stad har i tidigare remissyttranden och i andra sammanhang, i likhet med Valmyndigheten, Riksrevisionen och många av landets kommuner pekat på behovet av en översyn.

Ekonomiska konsekvenser

Kommitténs förslag på några områden kommer att leda till kostnadsökningar bland annat till följd av ökad bemanning. Valkansliet förutsätter här att finansieringsprincipen gäller.

Bill Werngren

Frida Nowotny

VALKANSLIET

Bakgrund

Kommunstyrelsen har översänt 2020 års valutrednings delbetänkande till valnämnden för direkt besvarande till Justitiedepartementet.

Valutredningens delbetänkande

2020 års valutredning har, enligt direktiven, till uppgift att göra en översyn av och överväga förändringar i delar av valsystemet. I delbetänkandet behandlas den del av uppdraget som går ut på att stärka skyddet för fria och hemliga val för att dessa förslag ska kunna tillämpas vid de allmänna valen 2022. I delbetänkandet lägger utredningen fram förslag som rör:

- röstmottagning och offentlighet
- otillbörlig påverkan vid röstningen
- gruppöstning, och
- reformen med avskärmningar av valsedelstall.

Röstmottagning och offentlighet

Att all rösträkning är offentlig framgår av bestämmelserna i vallagen. Någon motsvarande bestämmelse för röstmottagningen finns dock inte i vallagen. Här får man i stället luta sig mot offentlighetsprincipen; att allmän verksamhet ska vara öppen för insyn. Utredningen föreslår därför, i förtydligande syfte, att en bestämmelse om att all röstmottagning är offentlig införs i vallagen.

Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen

Förutsättningar för rekrytering av röstmottagare

Rätten för väljare att kunna rösta under trygga former är beroende av röstmottagarnas möjligheter att upprätthålla ordningen på röstmottagningsstället. Det är därför viktigt att hot, våld, rasism och kränkningar av röstmottagare tas på största allvar och utreds av rättsvårdande myndigheter. Utredningen har inte funnit skäl att närmare överväga formella regler för själva bemanningen av röstmottagare i val- och röstningslokaler utöver nu gällande kompetensregler. Ett krav som utredningen dock tycker är befogat är att det bland röstmottagarna i alla val- och röstningslokaler ska finnas åtminstone en person med erfarenhet från röstmottagning i tidigare val. Ett ytterligare sådant krav är att valnämnderna måste säkerställa att röstmottagarna har en godtagbar arbetsmiljö. Detta är en fråga som varken bör eller kan överlåtas till den eller de röstmottagare som är ordföranden eller ordförandens ersättare.

Utbildningen av röstmottagare ska ge likvärdiga kunskaper

Utredningen föreslår att Valmyndigheten även fortsättningsvis ska ansvara för att utveckla och tillhandahålla erforderligt utbildningsmaterial för länsstyrelser och valnämnder. Vid utbildningen av röstmottagare ska det utbildningsmaterial som tillhandahålls av Valmyndigheten användas. Valnämnderna får dock ersätta eller

komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som används har säkerställts. Enligt utredningens mening ska det framgå av vallagen samt att kvaliteten i det material som ersätter eller kompletterar valnämndens utbildningsmaterial ska säkerställas i samråd med valmyndigheten eller länsstyrelsen.

Ordningen på röstmottagningsstället

Utredningen förslår att vallagens bestämmelser om röstmottagarnas ansvar för ordningen på ett röstmottagningsställe och skyldigheten för den som finns på ett röstmottagningsställe att rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras, kompletteras med en uttrycklig befogenhet för röstmottagarna att tillfälligt få avvisa den som underlåtit att följa en anvisning, om underlåtelserna har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Det kan avse både störningar av genomförandet av röstmottagningen i stort och störningar riktade mot en enskild individs rättighet att utöva sin rösträtt eller möjlighet att utöva sitt uppdrag som röstmottagare. Det är här inte fråga om ett tvångsmedel i den bemärkelse som avses i polislagen eller ordningslagen utan om en tydlig markering för den som inte följer en anvisning att han eller hon ska lämna röstmottagningsstället och att konsekvensen, om så inte sker, är att vederbörande kan komma att avlägsnas av polis eller ordningsvakt.

Utökat ansvar för vissa röstmottagare

Vallagens bestämmelser om att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagningen i röstningslokaler för förtidsröstning kompletteras med en bestämmelse att en av de närvarande röstmottagarna ska inneha rollen som ordföranden.

Valpropaganda nära röstmottagningsstället

Utredningen föreslår att den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 3 § vallagen om att det på ett röstmottagningsställe eller i ett utrymme intill detta inte får förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna i deras val, kompletteras med en bestämmelse om att detsamma även ska gälla för ett område närmast utanför ett röstmottagningsställe. Det innebär att kommunerna genom sina valnämnder även fortsättningsvis har ansvaret för att precisera avgränsningen för politisk propaganda för varje val- och röstningslokal. Denna precisering bör kommuniceras så att röstmottagare, väljare och partier får information om vad som gäller för varje val- och röstningslokal. Traditionen med valedelsutdelning berörs inte direkt av detta, men för att underlätta god ordning utanför val- och röstningslokaler kan det enligt utredningens mening vara lämpligt att valedelsutdelning äger rum utanför det avgränsade området.

Gruppröstning

Utbildning av röstmottagare och information till väljare

Utredningen har inte funnit skäl att närmare överväga några formella regler när det gäller utbildningen av röstmottagare och informationen till väljare i fråga om gruppröstning (även så kallad familjeröstning). Utredningen anser dock att

Valmyndighetens utbildningsmaterial behöver förstärkas så att röstmottagarna får nödvändig kunskap om och förståelse för valhemligheten som en förutsättning för fria val. Vidare anser utredningen att det är minst lika viktigt att varje väljare i förväg, muntligen när väljaren går in på ett röstmottagningsställe eller skriftligen med skyltar, får information om att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen och själv göra i ordning sina röster och att det inte är tillåtet att två eller flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina röster eller diskuterar sina val bakom skärmen. Detta bör också tydligt framgå av den information som Valmyndigheten förmedlar till väljarna inför varje val. En motsvarande information bör också förmedlas om att detta också gäller vid de avskärmade valsedelställen.

Tydligare reglering av valhemligheten vid röstning

Utredningen föreslår att det direkt ska framgå av bestämmelsen i 7 kap. 3 § första stycket vallagen att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster.

Biträde åt väljare vid röstning

Enligt den nuvarande ordningen i 7 kap. 3 § andra stycket vallagen har väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster rätt att få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne. Utredningen föreslår att sista mening ändras till att en sådan väljare också får anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en enskild person hjälper väljaren att rösta. Utredningen anser att härigenom stärks väljarens skydd mot otilbörlig påverkan. För att även stärka skyddet för valhemligheten i dessa fall föreslår utredningen att det i vallagen införs en uttrycklig tystnadsplikt för enskild som hjälper en väljare att rösta. Utredningen föreslår även att röstmottagarna ska informera biträdet om denna tystnadsplikt såväl muntligen som skriftligen.

Reformen med avskärmningar av valsedelstall

Utvärderingen av reformen

I utredningens utvärdering av reformen har både konkreta erfarenheter från 2019 års val och bedömningar av vad som krävs inför det kommande allmänna valet 2022 framförts av kommunerna. Enligt utvärderingen ser kommunerna stora utmaningar med tillämpningen av reformen vid valen till riksdagen, region- och kommunfullmäktige 2022 eftersom förutsättningarna för avskärmningar av valsedlar skiljer sig åt mellan val till Europaparlamentet och val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige. Även om utredningen förslår ett antal åtgärder i syfte att underlätta kommunernas arbete med avskärmningarna av valsedlar inför 2022 års val till riksdagen, region- och kommunfullmäktige har reformen ännu inte tillämpats vid ett sådant val. Utredningen bedömer därför att en utvärdering av erfarenheterna av reformen bör göras i samband med genomförandet av de allmänna valen 2022. Vid denna utvärdering kan frågan om valsedelsystemet ingå. Utvärderingen har vidare visat att kommunerna har behov av förstärkta statsbidrag inför de allmänna valen 2022.

Ansvar för utläggning av valsedlar

Ansvar för väljarnas tillgång till valsedlar i val- och röstningslokaler delas mellan valadministrationen och partierna enligt bestämmelserna i 8 kap. 2 § vallagen. För att minska antalet tillfällen då någon annan än en väljare befinner sig bakom avskärmningen av valsedlarna föreslår utredningen att valadministrationen övertar ansvaret för utläggningen av alla valsedlar i val- och röstningslokaler. Ansvaret ska omfatta alla partier som distribuerar sina valsedlar till lokalerna under förutsättning att partierna har anmält sitt deltagande i det aktuella valet. Skillnaden från nuvarande ordning är att partierna får lämna in sina valsedlar till val- och röstningslokalerna på en på förhand anvisad plats, men ansvarar inte för att lägga ut dem bakom avskärmningarna.

Presentationen av valsedlar

En bestämmelse införs i vallagen som klargör att valsedlarna ska presenteras för väljarna på ett likformigt sätt. Ett grundläggande krav för att uppnå detta är att samtliga partiets valsedlar finns utlagda bakom en och samma avskärmning. Det beslut som valnämnden fattar för presentationen av valsedlar ska gälla i samtliga val- och röstningslokaler inom kommunen.

Utformningen av avskärmningarna

Det finns enligt utredningens bedömning ett behov av viss flexibilitet vid utformningen av avskärmningarna. Den närmare utformningen av avskärmningarna bör därför inte författningsregleras.

Placeringen av avskärmningarna

Enligt den nuvarande ordningen i 8 kap. 2 § första stycket första meningen vallagen ska det i anslutning till ett röstmottagningsställe ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne i lokalen. Det ger kommunerna möjlighet till flexibilitet när det gäller valet av plats för avskärmningarna. Utredningens bedömning är att denna ordning tills vidare ska bestå.

Tillträde till platsen där valsedlar finns utlagda

Den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 2 § första stycket första meningen vallagen om en lämplig avskärmad plats kompletteras med en bestämmelse om att väljarna där, var för sig, ska kunna ta sina valsedlar utan insyn från andra personer. I förhållande till den nuvarande ordningen innebär detta en ytterligare förstärkning av valhemligheten samtidigt som det också kan påverka röstmottagarnas nuvarande möjligheter att fullgöra sitt ansvar att upprätthålla ordningen bland valsedlarna. Redan det nuvarande kravet på avskärmningar har fått till följd att röstmottagare måste genomföra tätare kontroller av ordningen bland valsedlarna eller ändra sina rutiner för hur kontrollen genomförs. Många valnämnder tillämpar också rutinen med kontroller efter var och varannan

väljare. Utredningen utesluter inte att dess förslag, på grund av att det kan kräva något mer frekventa kontroller, i några fall kan medföra en viss ökad köbildning. Utredningen ser dock ingen anledning att anta att förslaget kommer att leda till några beaktansvärda problem med köbildning eller sammanhängande risker för ett lägre valdeltagande.

Biträde åt väljare bakom avskärmningarna

En bestämmelse införs i vallagen som klargör att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan ta sina valsedlar bakom avskärmningen ska, i den utsträckning som behövs, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna. En sådan väljare får också anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid är närvarande i dessa fall. Utredningen ser dock inget behov av en lagstiftad tystnadsplikt redan i detta skede av valhandlingen för en enskild person som hjälper väljaren att ta valsedlarna.

Samtliga förslag ska kunna tillämpas vid de allmänna valen 2022.

Valkansliets synpunkter och överväganden

Röstmottagning och offentlighet

Kansliet delar utredningens bedömning att det behöver förtydligas i vallagen att all röstmottagning är offentlig.

Otillbörlig påverkan på väljarna vid röstningen

Förutsättningar för rekrytering av röstmottagare

Som utredningen konstaterar är rätten för väljare att kunna rösta under trygga former beroende av röstmottagarnas möjligheter att upprätthålla ordningen. Valkansliet delar därför utredningens uppfattning att hot, våld, rasism och kränkningar ska tas på största allvar och utredas av rättsvårdande myndigheter. Utredningen har inga konkreta förslag, men anser att ett krav som är befogat är att det bland röstmottagarna på alla i alla val- och röstningslokaler ska finnas åtminstone en person med erfarenhet av röstmottagning från tidigare val. Valkansliet har redan idag den målsättningen. När det gäller vallokaler så uppfyller Göteborg densamma redan idag. När det gäller röstningslokaler är detta dock inte alltid möjligt avseende röstningslokalernas bemanning, det vill säga den personal som anställs under förtidsröstningens 18 dagar med heltidsarbete.

Utbildningen av röstmottagare ska ge likvärdiga kunskaper

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse i vallagen som innebär att valnämnderna som huvudregel ska använda valmyndighetens utbildningsmaterial vid utbildning av röstmottagare. Valnämnderna är dock inte förhindrade att komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att det material som i så fall används också kvalitetssäkras av Valmyndigheten eller länsstyrelsen. Det är väsentligt att främja ett enhetligt förfarande i röstmottagningen runt om i landet. Av

Valmyndighetens enkät efter valet 2018 framgår att 7 % av kommunerna inte använt något av Valmyndighetens material, det är beklagligt. Valkansliets utbildningar utgår alltid från Valmyndighetens material. Materialet måste emellertid alltid kompletteras med bilder och instruktioner anpassade till de lokala förutsättningar som gäller för Göteborg. Detta förhållande gäller sannolikt de flesta kommuner. Att tillägg med bilder och lokala instruktioner skall kvalitetssäkras av valmyndigheten eller länsstyrelsen förefaller, enligt valkansliet, som överdrivet byråkratiskt och tidskrävande. Ett bättre sätt att garantera ett enhetligt förfarande i röstmottagningen att göra valmyndighetens handledningar för röstmottagning i vallokal och förtidsröstning obligatoriska. Handledningen är den produkt som översätter vallagens regler till hur genomförande av val praktiskt ska hanteras och är också den som röstmottagarna använder som ett uppslagsverk.

Kansliet delar uppfattningen att det är valnämnden som ska säkerställa att röstmottagarna har en godtagbar arbetsmiljö.

Ordningen på röstmottagningsstället

Utredningen föreslår att nuvarande reglering i vallagen kompletteras med en uttrycklig befogenhet för röstmottagarna att tillfälligt avvisa den som underlåtit att följa en anvisning, om underlåtelserna har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Utredningen skriver att det här inte är fråga om ett tvångsmedel i den bemärkelse som avses i polislagen eller ordningslagen. Det är istället fråga om en tydlig markering för den som inte följer en anvisning, att han eller hon ska lämna lokalen, och att konsekvensen om så inte sker, är att personen i fråga kan komma att avlägsnas av polis eller ordningsvakt. Valkansliet instämmer med utredningen att det behövs ett förtydligande i vallagen som en tydlig markering och tydliggörande av röstmottagarnas roll. Det är, enligt valkansliet, viktigt att här framhålla att antalet incidenter av det slag som här åsyftas är utomordentligt få.

Utredningen förslår att röstmottagarna ska tillkalla polis eller ordningsvakt vid en situation då en röstmottagare inte låter sig avvisas. Avseende ordningsvakter förordnas dessa enligt Lag om ordningsvakter (LOV) av Polismyndigheten. Enligt Polismyndighetens rättsavdelning i polisregion Stockholm utgör inte ett röstmottagningsställe en plats som täcks in av LOV 2a-c§§.

Det är alltså LOV 3§ som aktualiseras och ansökningsförfarandet enligt LOV 3§ kräver att den som ansöker om ett förordnade av ordningsvakter inom ett område måste inkomma med omfattande dokumentation som påvisar att behovet finns. Sådant underlag med tillräcklig kvalitet och kvantitet finns ej och kommer sannolikt inte att finnas då incidenterna är få.

Det behöver klargöras med vilket lagstöd en ordningsvakt kan tillkallas för att avvisa en person från en röstningslokal. Om utredningens förslag beträffande ordningsvakter skall få avsedd effekt så måste, enligt valkansliet, LOV ändras så att det blir möjligt att förordna ordningsvakter till val- och röstningslokaler. Kollektivtrafiken i Göteborg omfattas till exempel av LOV 3-förordnande, så där kan ordningsvakter ingripa oavsett var fordonet ifråga befinner sig. Ett sådant förordnande bör vara möjligt att skapa för val- och röstningslokaler. Ett system där ordningsvakter finns tillgängliga som en resurs som kan tillkallas vid behov i ett tidigt stadium är mer kostnadseffektivt. För detta krävs

dock en ändring i lagstiftningen. Valkansliet konstaterar också att avvisning med hjälp av ordningsvakt innebär en ökad kostnad för valnämnderna.

Valkansliet anser också att de möjliga konsekvenserna av att en väljare avvisas från vallokalen strax före det att vallokalen stänger för röstning behöver utredas vidare.

Det är också viktigt att en eventuell avvisning dokumenteras i röstningslokalens protokoll eller dagrapport och att det framgår av valmyndighetens handledning.

Utökat ansvar för vissa röstmottagare

Valkansliet delar utredningens bedömning att det inte finns anledning att göra skillnad på valdag och förtidsröstning och att en av röstmottagarna ska förordnas som ordförande. För tydlighets skull bör, precis som i vallokaler, också en vice ordförande utses. Vi delar också utredningens analys om att detta kommer att leda till ökade kostnader.

Valpropaganda nära röstmottagningsstället

Valkansliet tillstyrker utredningens förslag till förtydligande i vallagen.

Gruppröstning

Utbildning av röstmottagare och information till väljare samt tydligare reglering av valhemligheten vid röstning

Valkansliet delar utredningens bedömning och tillstyrker förslaget om ändring i vallagen. Vad gäller den information som väljarna ska få inför valet och på röstmottagningsstället om betydelsen av valhemligheten och att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen och själv göra i ordning sina röster, bör denna kunna ges på olika språk.

Biträde åt väljare vid röstning samt tystnadsplikt för personer som hjälper en väljare att rösta

Utredningen föreslår en ändring i vallagen som innebär att en person som på grund av funktionsnedsättning eller liknade behöver hjälp bakom skärmen att göra i ordning sin röst får anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne, men att en röstmottagare samtidigt ska vara närvarande. Härigenom stärks enligt utredningen väljarens skydd mot otillbörlig påverkan.

Vidare föreslås att det ska införas en uttrycklig tystnadsplikt för enskild som hjälper en väljare att rösta. Syftet är att ytterligare stärka skyddet för valhemligheten.

Syftet med förslaget är även att försöka komma åt förekomsten av gruppröstning, eller det som också kallas familjeröstning.

Olika länder väljer olika metoder för att möta de problem som finns för skydd mot otillbörlig påverkan. I några länder är det uttryckligen förbjudet att använda andra än

röstmottagarna för assistans bakom skärmen. I många länder finns även olika formaliakrav för den som assisterar vid val (till exempel att dennes namn ska skrivas in i röstlängden, att en viss person bara får assistera ett visst antal röstande etc). I de flesta fall trycker man också på det faktum att assistans bara handlar om teknisk assistans och att det är otillåtet för den hjälpare att påverka vad eller vem väljaren ska rösta på.

Valkansliet välkomnar ett förtydligande i lagen att varje väljare ska vara ensam bakom valskärmen och själv göra i ordning sina röster. Förtydligandet kan tillsammans med en medvetenhet om förekomsten av gruppröstning bland valnämnderna och en bättre utbildning till röstmottagarna i hur de ska hantera för att i de flesta fall motverka gruppröstning.

Valnämndens kansli anser att utredningens förslag kan ha en poäng att från samhällets sida markera att hjälp till väljaren från ett biträde utgör ett undantag från huvudregeln att väljaren ensam ska göra i ordning sin röst bakom valskärmen samt för att stärka förtroendet för valprocessen i stort. Detta får dock vägas mot risken att förslaget för den enskilde väljaren i behov av hjälp, riskerar att upplevas som kränkande och stigmatiserande. Risken är också att väljaren i större utsträckning upplever sig inte kunna bevara sin valhemlighet, även om röstmottagaren har tystnadsplikt. Här anser valkansliet att det är viktigt att beakta eventuella synpunkter från föreningar och intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättning.

Enda sättet att fullständigt komma åt problematiken är dock, enligt valkansliet, att utgångspunkten skall vara att endast en förordnad röstmottagare får hjälpa väljaren att göra i ordning sin röst.

Om utredningens förslag realiserar behövs en tydlig vägledning i hur röstmottagare ska agera om de upplever att väljaren blir utsatt för otillbörlig påverkan.

Utredningen föreslår att det införs en uttrycklig tystnadsplikt för en person som hjälper en väljare att rösta. Syftet är att ytterligare stärka valhemligheten för väljaren. Informationen om innebörden av tystnadsplikten ska ges både muntligen och skriftligen av röstmottagarna till den som hjälper väljaren.

Utredningen går inte närmare in på hur detta ska genomföras om personen exempelvis inte talar eller kan läsa svenska. Valkansliet anser att det behövs ett förtydligande i hur detta ska genomföras och om det ska ges på olika språk samt konsekvensen av om den som ska hjälpa väljaren inte förstår vare sig den muntliga eller skriftliga informationen.

För det fall förslaget realiserar anser valnämndens kansli att det även bör förtydligas att informationen ska ges innan den enskilde ger hjälpen till väljaren, då syftet med informationen är att den enskilde ska förstå innebörden av det straffansvar hen åtar sig. Vidare anser valnämndens kansli att det bör dokumenteras genom en not i röstlängden samt i protokollet att informationen har lämnats och till vem. Detta för att det inte ska råda några tveksamheter i händelse av att straffansvar ska utkrävas. En notering i protokollet skulle också syfta till att ytterligare förtydliga att det är ett avsteg från huvudregeln om en person bakom valskärmen samt kunna ligga till grund för statistik i frågan men även för att se om det finns någon som utnyttjar förfarandet systematiskt. Vidare anser kansliet att informationen även bör innehålla information om att assistans bara handlar om teknisk assistans och att det är otillåtet för den hjälpare att påverka vad väljaren ska rösta på.

Valnämndens kansli delar inte utredningens uppfattning att förslagen om biträde åt väljare vidröstning och ökad information om tystnadsplikten inte innebär ökade kostnader för valnämnderna. Förslaget innebär, enligt vår mening, att det behövs åtminstone ytterligare en röstmottagare på röstmottagningsställena med beredskap att hjälpa väljarna, förklara innebörden av tystnadsplikten och ha den tid som krävs att antingen hjälpa väljaren bakom skärmen eller bevaka väljaren och den person som väljaren valt. För Göteborgs Stad innebär detta en extra kostnad om minst 1mkr.

Reformen med avskärmningar av valsedelställ

Utvärderingen av reformen

Valkansliet välkomnar särskilt förslaget om en översyn av valsedelssystemet. Göteborgs Stad har i tidigare remissyttranden och i andra sammanhang, i likhet med Valmyndigheten, Riksrevisionen och många av landets kommuner pekat på behovet av en översyn. Nuvarande valsedelssystem är valadministrationens enskilt största problem. Till kommunfullmäktigevalet i Göteborg 2018 anmälde 83 partier sitt deltagande i valet och av dessa beställde 19 partier valsedlar. Det är bara ett sätt att belysa de svårigheter som såväl väljare, röstmottagare och valadministrationen som helhet har med nuvarande valsystem.

Göteborg Stad är en av de kommuner som i den enkät som utredningen genomfört svarat att reformen med avskärmningar med stor sannolikhet kommer att innebära att ett stort antal av våra tidigare använda förtidsröstningslokaler inte kommer att kunna användas. Att så som utredningen föreslår för att minska köbildningen, ställa upp fler valsedelställ är med hänsyn till lokalernas storlek i många fall inte ett alternativ. Att ersätta dessa lokaler med andra större kan komma att bli en svår och kostnadskrävande åtgärd. Staden förfogar inte över ”tomma” lokaler som går att ställa om till röstningslokal. Det är inte heller en lätt uppgift att hitta lämpliga lokaler som finns för korttidsförhyring.

Vad gäller utredningens förslag om ansvaret för utläggning- och presentation av valsedlar samt utformning och placering av avskärmningar tillstyrker valkansliet utredningens förslag.

Tillträde till platsen där valsedlar finns utlagda

Utredningen föreslår att nuvarande bestämmelse i vallagen om en lämplig avskärmd plats kompletteras med en bestämmelse om att väljarna där var för sig ska kunna ta sina valsedlar utan insyn från andra personer. Valkansliet har tidigare påpekat de uppenbara riskerna för köbildning och långa väntetider. Detta i kombination med logistiska problem i vallokalerna.

Det går inte heller att jämföra med EU-valet 2019 då endast en typ av valsedlar används och endast ett val genomfördes, med ett generellt sett, lägre valdeltagande. Göteborg och Stockholms valkansli räknar med att det måste finnas tre valsedelställ av den typ som användes vid EU-valet bakom varje insynsskydd för att få plats med valsedlarna. Den undersökning som Karlstad universitet genomförde med hjälp från Stockholms valkansli ger heller ingen rättvisande bild av tidsåtgången för väljarna eftersom det endast användes partivalsedlar. Vid undersökningen deltog 800 personer under ca 20

timmar. Det är ungefär lika många väljare som vissa valdistrikt tar emot under 12 timmar med koncentration av väljare mitt på dagen. Under förtidsröstningen i Göteborg tar röstningslokaler vissa dagar emot 1500 väljare under en och samma dag.

Sammantaget menar valkansliet att nuvarande regler om avskärmningen av valsedlarna och valsedelssystemet har uppenbara risker att leda till färre lokaler för förtidsröstning. Som en följd av detta längre köer vid förtidsröstning och valdag med åtföljande risk för frustration bland väljarna och därmed minskad tilltro till valsystemet och en risk för ett lägre valdeltagande.